

Ny høyesterettsdom med betydning for fosterforeldre

S I juni i år avsa Høyesterett en dom som angår tilbakebetalingskrav ved for mye utbetalt tjenestepensjon. Hva vil dommen kunne bety for fosterforeldre som har fått tilbakebetalingskrav fra NAV?

Bakgrunn

En del fosterforeldre har opplevd høye tilbakebetalingskrav fra NAV i tilfeller hvor de har vært på NAV-ytelser. I disse sakene har NAV feilaktig utbetalt for høye trygdebeløp fordi de ikke har hensyntatt fosterhjemsgodtgjørelsen. For dem dette gjelder, kan det medføre dramatiske konsekvenser for privatøkonomien.

Fosterhjemsgodtgjørelsen er pensjonsgivende inntekt og får derfor betydning for utmåling av trygdeytelser. (Dette gjelder for tiden ikke ytelser som dagpenger og arbeidsavklaringspenger hvor det nå gjelder overgangsordninger.)

Høyesteretts avgjørelse

I juni i år avsa Høyesterett en dom i favør av den trygdede ved tilbake-

kreving av tjenestepensjonsytelser. Grunnen til at vi omtaler dommen i juridisk spalte, er at denne antas å også kunne ha viss betydning ved feilutbetaling av trygdeytelser. Dette med hensyn til hvilke krav til aktsomhet og krav til rimelighet som må foreligge for at det skal skje en nedsettelse eller bortfall av kravet – en såkalt skylddeling. Skylddeling går ut på at tilbakebetalingskravet kan reduseres i tilfeller hvor den uriktige utbetalingen også skyldes feil fra pensjons- eller trygdeordningens side, blant annet når feilen kunne vært unngått eller begrenset ved bedre oppfølging og kontroll.

I dommen i Høyesterett var man uenig i hvor mye mottaker kunne bebreides for at tilbakebetalingskravet kunne reduseres. Staten mente

at mottakers skyld måtte være beskjeden for at man kunne redusere tilbakebetalingskravet, mens mottaker mente dette måtte gjelde alle former for uaktsomhet.

Betydning av dommen

Så lenge NAV eller pensjonsordningen har begått en feil som har ført til en feilutbetaling, er det kun når mottaker har opptrådt med forsett – altså vært fullt klar over feilen – at skylddeling er utelukket. I alle andre tilfeller av feilutbetalinger må det gjøres en konkret vurdering av om det kan foretas en skylddeling.

Nærmere om saksforholdet for Høyesterett

For Høyesterett var partene enige om at NAV hadde begått en feil i forbindelse med samordning av uførepensjon og pensjon fra Statens pensjonskasse (SPK). Denne feilen førte til at trygdemottakeren derfor hadde fått utbetalt for mye uførepensjon fra Statens pensjonskasse. Den trygdede og pensjonsordningen var også enige om at mottakeren hadde utvist simpel uaktsomhet, fordi han burde forstått at beløpet han fikk var for høyt og skulle vært trukket fra ved senere etterbetalinger fra NAV.

Uenigheten sto om mannen skulle pålegges å tilbakebetale hele eller bare deler av beløpet på ca. kr 170 000.

Staten (SPK) mente at mottakerens simple uaktsomhet var tilstrekkelig til at hele beløpet skulle kreves tilbakebetalt, og at det kun var i nedre sjikt av simpel uaktsomhet fra mottaker at skylddeling kunne være aktuelt. Ved skylddeling reduseres tilbakebetalingsbeløpet – helt eller delvis.

- JURIDISK SPALTE -

Advokat: Gro Sandvold
Telefon: 94 86 74 77
E-post: gs@advokatsandvold.no

Spesialområde:

Trygderett: god kjennskap til saksbehandling både med hensyn til søknader, klager og anker samt rettsaker for lagmannsretten

Saksområder:

sykdomsbaserte ytelser som sykepenger, arbeidsavklaringspenger, uføretrygd og yrkesskadesaker i tillegg til grunnstønads- og hjelpestønadsaker
familieytelser som overgangsstønads, omsorgspenger, foreldrepenger

For dem dette gjelder, kan det medføre dramatiske konsekvenser for privatøkonomien.

Skylddeling ved feilutbetaling

Folketrygdloven har klare regler for tilbakekreving og skylddeling ved feilutbetaling av trygdeytelser. Selv om NAV har skylden for eller er å bebreide for en feilutbetaling, vil det ikke være anledning til å redusere tilbakebetalingsbeløpet dersom mottakeren positivt visste at han mottok feil stønad. Det kalles forsett.

Det kan være nyttig å minne om de ulike aktsomhetsnormene eller skyldgradene som gjelder ved feilutbetalinger. Det er et viktig skille mellom forsett og uaktsomhet i feilutbetalingsaker. Forsett vil si at mottakeren av pengene har vært fullt klar over feilutbetalingen eller positivt visste at han mottok for mye etterbetaling.

Det er først når skyldgraden går fra forsett til uaktsomhet at det åpnes opp for skylddeling. I trygdesaker, som tar utgangspunkt i folketrygdloven, har reduksjon av tilbakebetalingsbeløpet vært aktuelt i de sakene

hvor mottakeren bare kan bebreides for å ha vært uaktsom – eventuelt grovt uaktsom – med hensyn til plikten til å gi opplysninger til trygden. For enkelthets skyld karakteriseres den grove uaktsomheten som at mottakeren måtte forstå at det forelå en feilutbetaling. Simpel uaktsomhet karakteriseres mer som at mottakeren burde ha forstått at det forelå en feilutbetaling. Dersom det foreligger uaktsomhet – både grov og simpel – er det åpnet for at NAV kan redusere tilbakebetalingsbeløpet med både halve beløpet og større eller mindre del av beløpet enn 50 prosent.

Når det gjelder tjenstepensjonene,

følger jo ikke disse reglene i folketrygdloven, men samordningsloven. Selv om lovgiver mente det var både ønskelig og hensiktsmessig med like regler om tilbakekreving av tjenstepensjoner og ytelser etter folketrygdloven, har Trygderetten ikke ført en konsekvent praksis og det har ofte blitt lagt til grunn at det på tjenstepensjonsområdet er forutsetningen for skylddeling på ulovfestet grunnlag at mottakerens uaktsomhet er i det nedre sjiktet av simpel uaktsomhet, det vil si at den er å anse som beskjedent. Det skulle med andre ord mye mer til for at mottakeren kunne få skylddeling ved feilutbetalinger av

“ I dommen i Høyesterett var man uenig i hvor mye mottaker kunne bebreides for at tilbakebetalingskravet kunne reduseres. ”

tjenestepensjoner enn ved trygdeytelser.

Endringer i rettstilstanden

Høyesterettsdommen som ble avsagt 8. juni 2020 vil nå føre til endring av denne praksisen. Feilutbetalingsaker og vurderinger om skylddeling når det gjelder tjenestepensjoner vil fra nå av følge samme regler som folkestrygdloven. Dette vil også gjelde tidligere saker hvor mottaker har måttet tilbakebetale hele feilutbetalingen fordi uaktsomheten ikke var i nedre sjikt av simpel uaktsomhet, men derimot var simpel eller grov uaktsomhet. Det vil med andre ord kunne bli snakk om en del gjenopptakelsessaker av trygderettskjennelser og avgjørelser om skylddeling som ikke gikk til Trygderetten, men ble avslått av pensjonsordningene.

Høyesterettsdommen begrenset seg imidlertid ikke til kun spørsmålet om skylddeling ved tjenestepensjoner, men retten kom også med generelle betraktninger rundt hensynene og vurderingsmomentene som taler for skylddeling og som manglet i den aktuelle trygderettskjennelsen. Her ble det vist til en rekke rimelighets-hensyn som at siktemålet må være å finne en rimelig balanse mellom trygdeetatens og pensjonsordningens ansvar for at det blir fattet korrekte vedtak og foretatt riktige utbetalinger, og mottakerens plikt til å gi fullstendige og oppdaterte opplysninger. «Innenfor dette handlingsrommet finnes alle grader av skyld og mer eller mindre grove feil og forsømmelser. Med en avgrensning av skylddelingsregelen til nedre sjikt av sim-

“Folketrygdloven har klare regler for tilbakekreving og skylddeling ved feilutbetaling av trygdeytelser.”

Hvor stor andel som må betales tilbake, vil kunne variere avhengig av forholdene i den aktuelle saken.

pel uaktsomhet vil det i en rekke saker kunne være vanskelig å finne denne balansen. I og med at foreldede tilbakebetalingskrav kan motregnes i mottakerens fremtidige ytelser, jf. foreldelsesloven § 26, vil tilbakebetalingskravet i verste fall kunne følge mottakeren livet ut. Dette taler i seg selv for at inngangskriteriene for skylddeling ikke bør være for snevre.»

Avgjørelsen av om det skal kreves hel eller delvis tilbakebetaling på samordnings- og tjenestepensjonsområdet, mener retten må følge de samme momentene som etter folkestrygdloven. Det er i begge tilfeller snakk om rimelighetsstandarder hvor likhetshensyn står sentralt. Ved den konkrete helhetsvurderingen vil både graden av uaktsomhet hos mottaker, med utgangspunkt i hvor synlig feilutbetalingen var, og hvor lang tid som er gått siden utbetalingen fant sted, stå sentralt. Videre skal det legges vekt på om feilen helt eller delvis kan tilskrives pensjons- og trygdeordningen. Endelig har det feilutbetalte beløpets størrelse betydning. Hvor stor andel som må betales tilbake, vil kunne variere avhengig av forholdene i den aktuelle saken.

Høyesteretts konkrete vurdering av den aktuelle trygderettskjennelsen, som ble funnet å være ugyldig, kan også være til stor hjelp ved skylddelingsspørsmålet både av trygdeytelser og av tjenestepensjoner:

Trygderettens skylddelingsvurde-

ring var svært kortfattet og drøftet ikke betydningen av mottakerens simple uaktsomhet. Trygderetten vurderte ikke betydningen av NAVs feilaktige etterbetaling uten samordning. Trygderetten foretok ingen reell avveining av graden av skyld og forsømmelser på begge sider og at begrunnelsene for øvrig var mangelfulle.

Betydning for fosterforeldre

Slik jeg oppfatter dommen har denne ført til en harmonisering av trygde- og tjenestepensjonsordningene. Dommen mener jeg også vil kunne få en viss betydning ved feilutbetalinger av trygdeytelser med hensyn til aktsomhetsnormen og til den rimelighetsvurderingen som må foretas ved skylddeling. Så lenge NAV eller pensjonsordningen har begått en feil som har ført til en feilutbetaling, er det kun når mottaker har opptrådt med forsett – altså vært fullt klar over feilen – at skylddeling er utelukket. I alle andre tilfeller av feilutbetalinger må det gjøres en konkret vurdering av om det kan foretas en skylddeling.

Er det medlemmer av Norsk Fosterhjemforening som mener å ha fått uriktige eller mangelfulle vedtak, eventuelt trygderettskjennelser om skylddeling eller mangel på skylddeling, kan det tenke seg at det er mulig å begjære saken sin gjenopptatt for å få en ny vurdering på bakgrunn av dommen.